

CRNA GORA
S K U P Š T I N A
Odbor za ljudska prava i slobode
Broj: 00-51/14- 43/
Podgorica, 14. mart 2014. godine

INFORMACIJA
O UČEŠĆU PREDSTAVNIKA SLUŽBE ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE
NA OKRUGLOM STOLU „SOCIJALNA ZAŠTITA I ZAPOŠLJAVANJE ROMSKE I
EGIPĆANSKE POPULACIJE U CRNOJ GORI- KLJUČNE PREPREKE I IZAZOVI“,
koji je organizovao Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM),
14. marta 2014. godine u Podgorici

Predstavnici Službe Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore učestvovali su na Okruglom stolu „Socijalna zaštita i zapošljavanje romske i egipćanske populacije u Crnoj Gori- ključne prepreke i izazovi“, održanom u Podgorici, 14. marta 2014. godine, u organizaciji Centra za demokratiju i ljudska prava (CEDEM).

Na Okrugli sto bio je pozvan predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković koji zbog prethodno preuzetih službenih obaveza nije bio u mogućnosti da prisustvuje ovom događaju.

Okrugli sto je otvorio mr Nenad Koprivica, izvršni direktor Centra za demokratiju i ljudska prava. Saopštio je da su studije pripremljene u okviru projekta „Podrška socijalnoj zaštiti RE populacije u Crnoj Gori“ koji je podržan od strane Komisije za raspodjelu dijela prihoda od igara na sreću Vlade Crne Gore. Naglasio je da se Okrugli sto organizuje sa ciljem da doprinese jasnijem sagledavanju faktora i prepreka koji utiču na socijalni položaj Roma i Egipćana u Crnoj Gori, u funkciji postizanja njihove održive društvene integracije, što je posebno značajno imajući u vidu njihov položaj u Crnoj Gori, te opšti pravni, ekonomski i politički kontekst u kojem se sprovodi reforma socijalne zaštite, kao i aktuelni momenat predsjedavanja Crne Gore Dekadom inkluzije Roma 2005 – 2015.

Budimirka Đukanović, nacionalni koordinator regionalnog stambenog programa u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, je saopštila da je Crna Gora donijela Strategiju za trajno rješavanje statusa raseljenih i interno raselejenih lica sa posebnim osvrtom na Kamp Konik I i II. Takođe, istakla je da su sve aktivnosti utvrđene Akcionim planom za sprovođenje Strategije u 2013. godini realizovane. Navodeći da je mnogo urađeno na poboljšanju položaja Roma i Egipćana, istakla je da će Kamp Konik tokom 2014. godine biti jedno od najvećih gradilišta u Crnoj Gori. Devet miliona eura je ukupan iznos sredstava za oko 200 stambenih jedinica čime će biti riješen smještaj za sve stanovnike Kampa Konik. U periodu od 7. novembra 2009. godine do decembra 2013. godine raseljena lica su podnijela ukupno 11300 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja. Od ovog broja pozitivno je riješeno 8200 zahtjeva, negativno je riješeno 71 zahtjev, u postupku je oko 3000 zahtjeva. Saopštila je da su trenutno 103 porodice sa 673 lica izrazile želju za dobrovoljnim povratkom na Kosovo, od čega je za 46 porodica odobren povratak.

Muhamed Uković, potpredsjednik Nacionalnog savjeta Roma u Crnoj Gori je saopštio da je položaj Roma u Crnoj Gori loš. Naveo je da je stopa nezaposlenosti u Crnoj Gori oko 15%, dok je kod pripadnika romske i egipćanske populacije u Crnoj Gori nekoliko puta veća od prosjeka. Broj korisnika nekog od vidova socijalne pomoći kod Roma i Egipćana takođe je

visok. Zbog niske stope obrazovanja, nezaposlenost je veoma visoka. Neophodno je razviti dugoročnu strategiju koja bi se bavila edukacijom i osposobljavanjem Roma i Egipćana za tržište rada. Nijesu dovoljni pilot projekti koji traju po par mjeseci, već treba razvijati održiv sistem obrazovanja za Rome i Egipćane. Istakao je da se Ustavom i zakonima garantovana prava pripadnika ove populacije u pogledu zastupljenosti u organima državne uprave i lokalne samouprave ne poštuju. Saopštio je da nije dovoljno donositi strategije i akcione planove, već treba preduzimati konkretne aktivnosti u praksi kako bi se postepeno poboljšavao položaj Roma u crnogorskom društvu. Istakao je da podržava napore koja Vlada Crne Gore preduzima, cijeni sve što je do sada urađeno, imajući u vidu da je Crna Gora relativno mlada država, ali očekuje da se u narednom periodu uradi mnogo više.

Marija Vuksanović, projekt menadžerka CEDEM-a, je predstavila ključne rezultate i preporuke sadržane u studijama o socijalnoj zaštiti i zapošljavanju Roma i Egipćana u Crnoj Gori. U studijama je prikazan presjek pravnog okvira kojim je regulisana ova oblast, kao i statistički podaci prikupljeni na terenu, a na osnovu ocjene stanja date su preporuke, u cilju poboljšanja istog. Istakla je da prema ključnim nalazima studija postoje brojni indikatori koji ukazuju na izražen rizik od siromaštva i socijalne isključenosti ove zajednice. Nedostatak ličnih dokumenata, česte migracije i nizak stepen informisanosti o pravima iz domena socijalne zaštite otežavaju pristup pravima, posebno među interno raseljenim Romima i Egipćanima. Uprkos pomacima na planu obrazovanja, niska stopa aktivnosti i kritično visoka stopa nezaposlenosti jasno ukazuju na nezadovoljavajući pristup Roma i Egipćana tržištu rada, posebno kada su u pitanju žene, mladi i raseljena i interno raseljena lica. Istakla je da većina pripadnika ove zajednice nema kvalifikacije koje odgovaraju potrebama tržišta rada, što čini jednu od ključnih barijera za pristup zapošljavanju. Dominira neformalna zaposlenost u čijem lancu Romi i Egipćani zauzimaju posljednje mjesto, dok je broj onih koji su zaposleni na neodređeno vrijeme veoma nizak i kreće se na nivou od 5% radno aktivnog stanovništva, pripadnika Roma i Egipćana. Život u hroničnom siromaštvu izlaže ovu zajednicu brojnim zdravstvenim i bezbjednosnim rizicima i često rezultira pojavom radne eksploatacije djece koja nije sankcionisana na djelotvoran i održiv način. Rezultati zapošljavanja Roma i Egipćanima u javnom sektoru, veoma su limitirani, posebno kada su u pitanju organi lokalne uprave. Činjenica je i da poslodavci nerado primaju na posao Rome i Egipćane i rijetko im povjeravaju stručne poslove, čak i kada ispunjavaju uslove datog radnog mjesta. Neophodno je kontinuirano pratiti i izvještavati o implementaciji mjera utvrđenih nacionalnim strategijama i akcionim planovima, posebno akcionim planovima donešenim na lokalnom nivou. Takođe, potrebno je poboljšati komunikaciju između centara za socijalni rad, biroa rada i romske i egipćanske populacije. Preporuka je da se izmijeni Zakon o vanparničnom postupku kako bi se regulisao položaj djece rođene van zdravstvenih ustanova, u slučajevima kada se činjenično stanje ne može utvrditi u upravnom postupku. Takođe, preporučeno je da se u Pravilniku za bliže ostvarivanje prava na materijalna davanja jasno definiše procedura po kojoj se odobravaju drugi oblici materijalne pomoći, pored materijalnog obezbjeđenja porodice.

Marija Vuksanović je istakla da su mjere socijalne politike takve prirode da prvenstveno nastoje da saniraju posljedice siromaštva, ali ne i da podstaknu održivu integraciju romske i egipćanske populacije. Naglasila je da su potrebni dodatni naponi na planu efikasnijeg planiranja, usmjeravanja i praćenja efekata mjera socijalne politike što se ne može sprovesti bez podataka o stvarnom socijalnom položaju romske i egipćanske zajednice. Međutim, činjenica da se podaci u sistemu socijalne zaštite ne vode po etničkoj pripadnosti značajno otežava osmišljavanje i

spvođenje mjera usmjerenih ka poboljšanju položaja pripadnika ove populacije, jer se stvarni podaci često kriju iza nacionalnih prosjeka.

Marija Vuksanović je ocijenila da neophodne pomake koje Evropska unija očekuje od Crne Gore kada je u pitanju socijalno uključivanje marginalizovanih zajednica nije moguće postići bez jasno definisane primjene afirmativne akcije u zapošljavanju i pristupu socijalnoj i dječjoj zaštiti, ali i znatno većeg uključivanja romskih nevladinih organizacija i predstavnika zajednice u definisanje prioriteta i pripremu i sprovođenje politika koje imaju za cilj postizanje suštinske ravnopravnosti RE zajednice u društvu.

Takođe, podsjetila je da je Opština Herceg Novi usvojila Lokalnu studiju stanovanja romske i egipćanske populacije, koja je nastala kao proizvod projekta „Unaprjeđenje integracije Roma i Egipćana na lokalnom nivou“, koji su zajednički implementirali CEDEM, NVO „Mladi Romi“ i Opština Herceg Novi, a finansijski podržala Fondacija za otvoreno društvo iz Budimpešte. Mišljenja je da i druge opštine trebaju slijediti ovaj primjer.

U vezi sa konstatacijom da ne postoje efekti preduzetih mjera, reagovala je Budimirka Đukanović koja je saopštila da Ministarstvo rada i socijalnog staranja vodi evidenciju o svim mjerama realizovanim na osnovu Strategije za trajno rješavanje pitanja raseljenih i interno raseljenih lica sa posebnim osvrtom na Kamp Konik. Naglasila je da je na poslednjoj preregistraciji 2009. godine u Crnoj Gori bilo 16000 interno raseljenih i raseljenih lica, a 90% njih je bilo sa Kosova. Danas je 4108 lica sa Kosova, a 500 lica iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske, tako da se efekti prate. Istakla je da je regulisanje pravnog statusa osnov za sticanje svih drugih prava, a da je Crna Gora u toku 2012. godine organizovala 17 kolektivnih odlazaka na Kosovo kako bi pomogla ovim licima da pribave neophodnu dokumentaciju. Naglasila je da je sve troškove njihovih odlazaka snosila Crna Gora, što je jedinstven primjer. Istakla je da ta lica i pored pribavljenih dokumenata, iz njima poznatih razloga, nijesu aplicirala za regulisanje statusa u Crnoj Gori. Oni predstavljaju populaciju sa svim pravima, ali bez ikakvih obaveza u Crnoj Gori. U vezi sa zapošljavanjem, istakla je da je posjedovanje adekvatnih znanja i obrazovanje uslov za zaposlenje, a da Romi još uvijek ne posjeduju odgovarajući stepen obrazovanja za obavljanje određenih poslova. Istakla je da treba naglasiti činjenicu da se broj romske djece u školama stalno povećava, kao i da je smanjen drop out, tj. procenat napuštanja škola. Saopštila je da je politika Ministarstva rada i socijalnog staranja usmjerena ka smanjenju broja korisnika socijalnih davanja po svim osnovama. Takođe, naglasila je da će Minisatrstvo rada i socijalnog staranja reagovati u vezi sa pojedinim nalazima i preporukama datim u studijama.

Marija Vuksanović iz CEDEM-a je saopštila da su naveli sve aktivnosti koje su preduzete na planu poboljšanja položaja romske i egipćanske populacije u Crnoj Gori, ali i ukazali na brojne probleme koji i dalje postoje. Takođe, naglasila je da ne postoji evaluacija efekata realizovanih mjera, i prikazala to na primjeru socijalnih transfera, navodeći da bi se efektivnost socijalnih transfera mogla izmjeriti njihovim uticajem na smanjenje siromaštva. Nije iznos tih socijanih transfera mjera njihove efektivnosti. Istakla je da je Romima i Egipćanima u Crnoj Gori neophodno obezbijediti minimum socijalne zaštite, u prvom redu pristup hrani. Takođe, istakla je da je povećan broj romske djece koja upisuju osnovnu školu, ali da ih je u srednjim školama i na fakultetima i dalje veoma malo.

Veselj Beganaj iz NVO „Romski krug“ je izrazio nadu i očekivanje da će rezultati i preporuke sadržane u ovim studijama koristiti prvenstveno donosiocima odluka kako bi se doprinijelo rješavanju problema sa kojima se Romi svakodnevno suočavaju. Takođe, istakao je da se često miješaju aktivnosti koje se preduzimaju na poboljšanju položaja interno raselejnih

lica i one koje se tiču domicilnih Roma. Upitao je koliko je urađeno za domicilne Rome u Crnoj Gori, naglasivši da i domicilni Romi u Crnoj Gori imaju problema sa dokumentacijom, a da im niko ne pomaže, iako uredno plaćaju poreze državi i izvršavaju sve druge obaveze.

Biljana Alković iz Instituta socijalna inkluzija je saopštila da je za Rome u Crnoj Gori značajno urađeno, kao i da je povećan broj romske djece u školama i smanjen procenat napuštanja škola. Naglasila je da je formirana i Komisija koja će u sklopu pilot projekta pratiti drop out romske djece u školama i da su već reagovali u određenim situacijama kada je 149 učenika nakon prvog tromjesečja napustilo Osnovnu školu „Božidar Vuković Podgoričanin“, a uspjeli su vratiti u školu 70 djece. Takođe, podsjetila je da su usvojeni standardi zanimanja Roma i Egipćana u Crnoj Gori, a u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja urađena je inicijativa za legalizaciju sakupljanja sekundarnih sirovina. Istakla je da je važno blagovremeno reagovati i da je bitna saradnja među svim institucijama. Integracija Roma je spora i teška, ali napretka ima, istakla je Biljana Alković.

Samir Jaha je istakao da rješavanje pravnog statusa i obezbjeđivanje dokumenata predstavlja ključ za rješavanje svih drugih problema sa kojima se Romi i Egipćani suočavaju. Takođe, istakao je da u sprovođenje lokalnih akcionih planova za integraciju Roma treba uključiti pripadnike romske populacije i kao pozitivan primjer naveo je Srbiju u kojoj je oko 50 romskih koordinatora aktivno u opštinama gdje se implementiraju akcioni planovi. Pohvalio je aktivnosti Vlade Crne Gore koja je organizovala bus posjete radi pomoći raseljenim i interno raseljenim licima da prikupe neohodna dokumenta za regulisanje statusa u Crnoj Gori. Takođe, istakao je da je značajan dio romskog stanovništva nepismen, tako da bez pomoći ne bi bili stanju da regulišu status i prikupe neophodna dokumenta. Mišljenja je da puno više pažnje treba posvetiti i domicilnim Romima u Crnoj Gori.

Miodrag Dragišić iz Kancelarije UNHCR-a u Crnoj Gori je saopštio da postoji redosled koraka koji treba ispuniti u poboljšanju položaja romske populacije u crnogorskom društvu, a da je prvi korak i uslov svemu obezbjeđivanje dokumenata u čemu je i UNHCR pružao značajnu pomoć. Veoma važno bi bilo da se u okviru sistema besplatne pravne pomoći obezbijedi pružanje pomoći ovim licima koja još uvijek nijesu prikupila potreba dokumenta. Takođe, naglasio je da lice koje nema matični broj, ne može biti ni evidentirano u evidencijama koje se vode, pa ni u tzv. socijanom kartonu.

Aleksandra Gligorović je naglasila da se ne treba baviti isključivo statistikom, već je neophodno da se ode na Kamp Konik i druga mjesta u Crnoj Gori gdje žive Romi i da se uvjeri u stanje u kakvom žive pripadnici ove populacije.

Budimirka Đukanović je saopštila da veoma često obilazi Kamp Konik i da u potpunosti poznaje stanje i uslove u kojima žive stanovnici Kampa Konik.

Marija Vuksanović je saopštila da se ni CEDEM ne bavi samo statistikom i istakla da je prošle godine CEDEM implementirao dva infrastrukturna projekta u Nikšiću i Beranama kojima je omogućio dijelu stanovništva u tim opštinama pristup kvalitetnoj pijaćoj vodi.

Učesnici Okruglog stola su izrazili nadu i očekivanje da će se daljim aktivnostima koje budu preduzimali nadležni državni organi u Crnoj Gori, u saradnji sa nevladinim sektorom i međunarodnim organizacija, a uz veće učešće Roma i Egipćana, doprinijeti održivoj integraciji romskog i egipćanskog stanovništva u crnogorsko društvo.

Na Okruglom stolu je prikazan i animirani spot o socijalnom uključivanju nastao u okviru projekta “Podrška socijalnoj zaštiti RE populacije u Crnoj Gori”.